

{Tavs ārsts}

Sirds kirurgs JĀNIS VOLKOLAKOVS

Latvijas sirds ķirurģija zina divus Jāņus Volkolakovus: tēvu un dēlu. Paula Stradiņa Kliniskās universitātes Sirds ķirurgijas centra izveidotājs un bijušais vadītājs Jānis Volkolākoks seniors decembra nogalē devās mūžības celos, bet viņa dēls sirdspukstu stāstu turpina. «Mans tēvs bija liela un spēcīga personība – ar milzīgu pārliecību par to, kam un kā ir jānotiek. Redzu šo īpašību arī sevī,» saka viņa dēls JĀNIS – arī VOLKOLAKOVS un arī sirds ķirurgs. Iki gadu viņš izoperē vidēji 100 sirdis.

♥ Lolita Lūse

Dakter, cik jauki jūs satikt, lai arī sejas maskā! Noteikti esat vakcinējies pret Covid-19.

– Man nebija nekādu šaubu, vai vakcīnēties: poti saņēmu jau pirmajā dienā, kad sāka vakcinēt Stradiņa slimnīcas mediku. Arī otro devu saņēmu viens no pirmajiem, dažas dienas jutos visai slīkti, grūti pat noformulēt sajūtas – it kā slims, kā slīkta dūša. Nu jau trīs nedēļas riņķi, jutos labi. Tas, ka esmu vakcinējies, nenozīmē, ka nevaru aiznest vīrusu citiem, tāpēc joprojām divas, pat trīs reizes nedēļā veicu Covid-19 testu. Zināt, kādas ir manas lielākas cerības, par kurām cīnāmies jau mēnesi? Gribam panākt, lai plānoto sirds operāciju pacienti iespējami ātri saņemtu vakcīnas. Vissvarīgāk būtu padomāt par tiem, kas gaida sirds transplantāciju. Diemžēl pa šo laiku esam bijuši spiesti atteikt divas donoru sirdis, jo cilvēkiem, kuri tās gaidīja, tieši tobrīd bija neskaidri saslimšanas simptomi: nebija drošības, ka tas nav *kovida*. Ja šie cilvēki būtu vakcinēti, transplantācija notiktu.

– **Sirds operācijas slimnīcā joprojām noteik?**

– Esam iemācījušies pielāgoties pandēmijai un sadzīvot. Jau satiekam Covid-19 pārslimojušus pacientus, kam izveidojušās antivielas – varam strādāt drošāk. Janvāris bija ļoti veiksmīgs. Izoperējām visus, kam bija vajadzīga tūlītēja palīdzība, saucām arī no kopējās rindas. Diemžēl arī mūsu nodalā skar Covid-19. Ir gadījies, ka pacientam konstatējam *kovidu*, kad viņš stājas slimnīcā, – vēl vakar tests ir bijis negatīvs, šodien jau ir pozitīvs, tādēļ jādodas atpakaļ uz mājām. Pavisam nesen saslima vairāki nupat izoperētie pacienti. Visus nodalās pacientus izrakstījām, operācijas apturējām.

– **Ko cilvēkam pēc sirds operācijas nozīmē saslimt ar *kovidu*?**

– Tad viņam no mūsu nodalās jādodas uz *kovida* nodalā. Ja vajadzīga sirds ķirurga palīdzība, ejam viņus apskatīt.

– **Kur skats uz dzīvi ir cerīgāks – sirds ķirurgijas vai *kovida* nodalā?**

– Neapšaubāmi Sirds ķirurgijas nodalā. Par laimi, mūsu slimniekiem Covid-19 pārsvarā noritēja viegli. Tomēr šajā laikā zaudējām dažus savus pacientus, kam konstatēja *kovidu*. Varbūt arī infekcija nebija izšķirošā – to jau neviens nevar noteikt.

– **Šis laiks ir grūtāks arī pacientu tuviniekiem.**

– Jā. Ar tuvinieku pēc operācijas var sazināties tikai tad, kad pacients no intensīvās terapijas palātas nonāk parastajā un var izmantot telefonu. Labi, ka ir beidzies

ANAMNĒZE

- Paula Stradiņa Kliniskās universitātes slimnīcas sirds ķirurgs jau vairāk nekā 20 gadus.
- Sirds ķirurgijas centra izveidotāja un bijušā vadītāja Jāņa Volkolākova (1931–2020) dēls. Mamma – acu ārstes Rasma Volkolākova.
- Precējies, sieva Agnese ir ģimenes ārste. Trīs bērni: Jānis, Valters un Elizabete.
- Dzīvo Ādažos, reizi nedēļā aizbrauc uz tēva celto vasarnīcu Saulkrastos un nopeldas jūrā arī ziemā – pat mīnus 25 grādos.
- Vakaros skatās *Panorāmu*.
- Kaislīgs mednieks, patīk individuālās medības.
- Savas jahtas nav, bet vasarā piedalās jahtu sacensībās – apceļojis Baltijas jūru, bijis arī Norvēģijā, Portugālē.
- Priečajās par šīs ziemas sniegus. Aizraujas ar kalnu slēpošanu, tāpēc visas brīvdienas pavada Siguldā uz slēpēm.

medikamentus, lūdz e-pastā vai *WhatsApp* atsūtīt analīžu rezultātus. Jo vairāk informācijas, jo vieglāk saprast problēmu un dot padomu. Lai gan jo projām noteik pieņemšanas poliklīnikā, arī tiešajā darbā ir daudz vairāk attālināto konsultāciju. Savā ziņā tas atvieglo darbu, jo fiziski nav jāpārvietojas tik daudz kā iepriekš. Attālināti var apskatīt gan rentgenuzņēmumus, gan laboratoriju analīžu rezultātus – 90 procentu informācijas tiek iegūts no tiem.

– **Pacienta redzēšana vaigā ir tik mazsvārīga?**

– Ja cilvēks jāoperē, ārstam viņš noteikti jāredz – nevar operēt tikai pēc

Operējot esmu laimīgs. Iespējams, tieši tā izpaužas talants, bet, lai līdz šai sajūtai nonāktu, vajadzīga prakse.

tas šausmīgais laiks, kad pacientu tuviniekiem medīki nekādu informāciju nesnieza pa telefonu. Esam kļuvuši cilvēcīgāki, personas datu aizsardzība ir palikusi otrajā plānā. Paldies Dievam, manuprāt, tas bija pārspīlēti.

Arī ārstu darbs kļuvis citādāks. Attālinātu padomu prasa ne tikai cilvēki pēc sirds operācijām, bet arī ar dažādām problēmām: zvana uz nodalā, uz ārstu privātajiem tālruniem, raksta īziņas.

– **Ko sirds slimniekam var palīdzēt īziņā?**

– Noskaidro, vai jau ir bijušas kādas problēmas ar sirdi, vai lieto kādus

papīriem. Pieredzējis ārsts bez dokumentiem var precīzi noteikt diagnozi no pacienta ienākšanas brīža kabinetā – kā viņš izskatās, kā elpo. Ja rodas kādas problēmas ar pēcoperācijas brūci, padomu var sniegt arī attālināti, apskatot fotogrāfiju, bet tas tomēr nav tas pats, kā apskatīt cilvēku klātienē.

– **Ko par pandēmiju teica jūsu tēvs?**

– Kad martā viss šis trakums sākās, viņam teicu: tev bijusi tik unikāla dzīve, un tās nogalē vēl jāpieredz pandēmija... Tēvs nomira 20. decembrī. Viņš bija izvēlējies kremāciju, atvadīšanās bija tāda, kāda tā bija iespējama, urnu glabāsim vasarā.

Sirds Kirurģijas centra 50 gadu jubilejā kopā ar Valsts prezidentu Raimondu Vējoni. Jānim blakus – brāļa Valta dēls Rūdolfs. Vidū sēž tēvs Jānis un mamma Rasma, aiz viņas – sieva Agnese.

Ļoti ceram, ka tad ierobežojumi nebūs tik stingri kā tagad: maskas noteikti būs, bet vismaz varēs brīvā dabā kapos satikties. Mums ir tik daudz radu, draugu, nemaz nerunājot par kolēgiem. Tēvam šopavarā paliktu 90 gadi. Bijām plānojuši, ka slimnīcā sarīkosim konferenci par godu viņa jubilejai.

– Vasarā stāstījāt, ka tēvs gribētu no šīs pasaules aiziet mājās, pat bijāt norunājuši, lai krīzes brīdī viņu nereanimējat.

– Priecājos, ka pēdējos gados manu tēvu uzmeklēja pārsteidzoši daudzi viņa bijušie pacienti. Tēvs mēdza teikt, ka vecums ir viena liela cūcība. Pēdējos gados visas mūsu sarunas beidzās ar tēmu par nāvi, bet kopš rudens viņš raudādams teica, ka vairs negrib dzīvot. Visi cerējām, ka tēvam būs karaliska nāve – vakarā aizmigs un no rīta nepamodīsies. Bet

aprūpēt nebūtu iespējams, mammai arī ir 90 gadi.

– Jūsu vecākais brālis Valts, kas jau ir tai saulē, bija sirds kirurgs, un jūs arī. Abi aizgājāt tēva pēdās!

– Kad biju mazs, sapratu, ka tas, ko dara tētis, ir ļoti, ļoti nopietni. Gribēju būt kosmonauts, bet tad nostājos tuvāk zemei. Nezinu, kā profesiju izvēlējās brālis. Mani neviens nespieda, un neko citu arī nevarēju iedomāties. Vēl nebija 16 gadi, kad sāku strādāt Stradiņa slimnīcas operāciju zālē par sanitāru. Pirmajā neurokirurgijas operācijā noģību – turklāt nevis uzreiz, bet stundu pēc tās sākuma. Biju pārsteigts: tik ilgi skatījos un nekas nebija, bet tad... Cilvēka nervu sistēmai ir divas daļas: viena pakļaujas mūsu gribai, bet otra nē – kaut kas saslēdzas, asinsspiediens krīt, un cilvēks ģībst. Bet tā arī bija vienīgā šāda reize.

Neviens nepiedzimst ar skalpeli rokās. Kad sāku operēt, nevarēju iegriezt cilvēkam: man bija ļoti grūti, man bija tik ļoti bail!

dzīvē nenotiek tā, kā gribam. Nezinu, vai kāds spētu būt tik necilvēcīgs, lai tuvinieka veselības pasliktināšanās brīdī ietu ārā no mājas un atstātu – lai ar viņu notiek, kas notikdams. Kad tēvam kļuva slikti, mamma sauca neatliekamo palīdzību. Bija maz cerību, ka viņš atmodīsies no medikamentozā miega, bet – atmodās. Kamēr tēvs bija slimnīcā, gāju pie viņa katru dienu, pat divreiz un trīsreiz. Tad tēvu pārveda uz rehabilitācijas centru, vēlāk uz aprūpes centru – tēvs vairs nebija kontaktējams. Mājas viņu

– Vai notiek tā, ka cilvēks nevar būt kirurgs, jo ģībst?

– Reiz mēs, studenti, skatījāmies operāciju, saspiedušies kā siļķes. Kāda meite ne noģība, bet nenokrita, jo bija iespiesta starp kursabiedriem. Viņa izvēlējās strādāt par psihiatri – tur nav sakara ar asinīm. Man gan šķiet, ka no psihiatrijas pacientu stāstiemi var nogībt ātrāk nekā no asinīm. Katram siks.

– Jūsu tēvs izveidoja Sirds kirurgijas centru. Korifeja uzvārds ir palīdzējis vai traucējis?

– Uzvārds uzliek zīmogu, kas gan palīdz, gan traucē. Mūsu ģimeni zina ļoti, man palīdz cilvēku pozitīvā empātija. Esmu izjutis salīdzināšanu ar tēvu, no manis dažkārt gaidīts vairāk, nekā es spēju.

– Iespējams, ka talants pārmantojas. Varbūt tāpēc vien ir vērts mudināt bērnus izvēlēties vecāku profesiju?

– Neko nevajag uzspiest. Kirurga līmeni izšķir unikāla sakritība: vēlme, darbs un talants. Operēt var iemācīties katrs, bet ne vienmēr pat no cītīgākajiem un daudzsološākajiem studentiem izaug īsti profesionāli. Savukārt talants neatklājas un nepalīdz uzreiz – jauns kirurgs bez pieredzes ar talantu vien neko izdarīt nevar.

– Jums ir Dieva dots sirds kirurga talants?

– Domāju, ka ir. Salīdzinoši vienkāršākās operācijas, kurām man jau uzkrāta krietna pieredze, paņemu rokās skalpeli un kļūstu cits cilvēks – viss pārējais aizmirstas. Operāciju zālē jūtos kā oāzē – tur es esmu nesasniedzams, lai kas notiek pasaule. Operējot esmu laimīgs. Iespējams, tieši tā izpaužas talants, bet, lai līdz šai sajūtai nonāktu, vajadzīga prakse – plāns un pārliecība par to, kā un ko tu darīsi. Reizēm mēnešiem domāju, kā konkrētajā gadījumā būtu vislabāk rīkoties, bet pat tad operējot manī ir miers. Ierastās operācijas esmu noslēpjis tā, ka nav neviens liekas kustības. Mēdzu teikt, ka viss, kas pārsniedz trīs stundas, ir mokošs. Taču, ja vajag, sešas stundas varu nostāvēt kājas un operēt – nevajag pat padzerties. Bet... neviens nepiedzimst ar skalpeli rokās. Kad tikko sāku operēt, nespēju iegriezt cilvēkam: man bija tik ļoti bail!

– Tagad vairs nav bail?

– Gandrīz nē.

– Gandrīz nē?! Jau 20 gadus esat sirds kirurgs, bet ir reizes, kad nevarat saņemties operācijai?

– Katra operācija ir pilnīgi jauns stāsts, jo tas ir cits cilvēks. Ierastās operācijās esmu komforta zonā, bet ir tādas, kurās pastāv liels risks, ka šo cilvēku no operāciju zāles dzīvu var arī neizvest. Jūtu, ka ar laiku kļūstu pragmatiskāks, bet katru gadu ir dažas šādas īpašas operācijas, kurām grūti saņemties.

– Pastāstīsiet par kādu?

– Pagājušajā gadā operēju divdesmitgadīgu pacientu – visa dzīve priekšā. Patologija nopietna, risks milzīgs, bet zinu: man viss jāizdara perfekti. Pirmā operācija īsti labi neizdevās – bija jāpārooperē. Gatavojošas operācijai vairākus mēnešus. Jo tuvāk tā nāca, jo... Bet viss beidzās labi.

– **Esot bijusi viena unikāla operācija, kurā satikās trīs Volkolakovi: jūs, brālis Valts un tēvs.**

– Biju vēl students, operējām iedzimtu sirdskaiti. Zinot, ka operēs brālis kopā ar tēvu, profesors Ozols man teica: tev jāiet – tas būs vēsturiski! Operācijā galvenais bija brālis Valts, mēs ar tēvu palīdzējām.

– **Jūsu vecākā brāļa Valta dēls Rūdolfs turpina dzimtas ceļu: studē medicīnu. Arī būs sirds kīrurgs?**

– Pagājušajā vasarā viņš asistēja sirds operācijās gan kopā ar mani, gan citiem kolēgiem. Rokas Rūdolfam ir labas, viņš sekoja līdzi, kā dzīst paša šūtās brūces – tas ir ļoti svarīgi. Nezinu, kādu nākotni Rūdolfs izvēlēsies, bet viņš ir ļoti apkērīgs – varētu būt labs kīrurgs. Mums Latvijā gan patlaban ir daudz jauno sirds kīrurgu, jādomā, vai nākotnē būs pieprasījums.

– **Zinu, ka jums ir interesants stāsts, kā satikāt kādu tēva pacienti.**

– Pirms pāris gadiem Stradiņa slimnīcā uz sirds operāciju nāca sieviete, kura, ie-raugot manu uzvārdu, atcerējās – vecāki stāstījuši, ka bērnībā viņu Bērnu slimnīcā operējis profesors Volkolākoks. Teicu, ka tas nebiju es, bet gan mans tēvs, toties tagad operēšu es – dēls. Zināju, ka tēvam ir burtnīcīņa, kurā pierakstītas visas viņa operācijas. Palūdzu, lai apskatās. Viņš pēc sievietes bērnības uzvārda atrada, ka ir operējis šo meitemīti, kad viņai bija nepilni divi gadi.

– **Esat operējis arī manu kolēgi. Viņš lūdza jūs pasveicināt – būtu jāiet atrādīties, bet... neesot bijis.**

– Pacienti, kam operēta sirds, no kīrurga redzesloka nekur nepazūd – ir jāpieskata, jāpiemeklē zāles. Ir pacienti, kas regulāri nāk uz pārbaudēm, un ir tādi, kas pazūd un atbrauc tikai pēc desmit gadiem. Ir milzīgs gandarijums satikt savu pacientu vairākus gadus pēc operācijas un uzzināt, ka viņam klājas labi – nekas nekait, ir atbraucis tāpat vien.

– **Kas cilvēkus attur nākt pārbaudīties?**

– Viens ir tas, ka prasām objektīvus izmeklējumus – piemēram, jānosaka holesterīna līmenis, vajadzīgi arī veloergometrijas jeb slodzes testa rezultāti. Ja cilvēks jūtas labi, viņš negrib neko pārbaudīt. Ir arī ārkārtīgi pedantiskie pacienti, kas pievērš pārlieku lielu uzmanību savai veselībai – rāda gadā sakrātu veselu paku ar izmeklējumu rezultātiem. Tā jau ir otra galējiba.

Pacientiem, kas negrib neko pārbaudīt, iesaku izdarīt minimumu. Diemžēl ir tā, ka sirds kīrurgi pacienta slimību neizārstē – mēs šiem cilvēkiem tikai uzdāvinām laiku. Esmu redzējis pacientus, kam tas jau

pagājis, un ir daudzi, kam šī laika dāvana tuvojas beigām. Man ir ļoti sāpīgi to apzināties, bet tāda ir patiesība. Nav iespējams dzīvot līdz katram pacientam, un ir jāpieņem, ka nevaru palīdzēt situācijās, kad to vienkārši nav iespējams izdarīt.

– **Vai cilvēks pats var šo laiku pavilkta garumā?**

– Jā. Tieši tas arī ir iemesls, kāpēc viņam pēc sirds operācijas būtu regulāri jāatnāk pie ārsta – tā var laikus noķert kādu problēmu un to atrisināt.

– **Kā jūs pats rūpējaties par savu sirdi?**

– Galvenais ir fiziskās aktivitātes. Atzīšos: holesterīna rādījumi man nav labi. Teorētiski jau būtu jāsāk dzert statīnus. Rūpīgi pārbaudīju sirdi gan ar slo-

– **Esat dzimis mediķu ģimenē, un arī jūsu sieva Agnese ir mediķe. Vai tiesa, ka viņas roku vecākiem lūdzāt nevis pats, bet jūsu tēvs?**

– Mēs ar Agnesi iepazināmies slimnīcā, viņa tolaik strādāja zāļu izplatīšanas firmā. Kad jau bijām sākuši domāt par precēšanos, reiz mani un viņas vecāki gluži nejauši satikās tēva vasarnīcā Saulkrastos. Tēvs ar mani iepriekš neko nebija sarunājis un tā izpildījās! Man tas bija pārsteigums – pat nebija, ko teikt!

Ar Agnesi esam kopā jau vairāk nekā 16 gadus. Viņa ir ģimenes ārste, strādā Nacionālajos bruņotajos spēkos. Šogad Agnese uzsāka pilna laika rezidentūras studijas, mācās uztura zinātni. Viņu tas

Vienmēr atceros tēva teikto: nekad nevajag cilvēku, kurš baidās operēties, pierunāt. Jāizskaidro, ka **ceļš iet vienā virzienā.**

dzes testu, gan ar datorkoronarogrāfiju. Mani asinsvadi ir gludi, tāpēc pagaidām vēl statīnus nedzeršu, jo nav labi šīs zāles sākt lietot un tad pārtraukt. Diemžēl no pacientiem esmu dzirdējis par to blaknēm, piemēram, vīrieši sāk sūdzēties par potences problēmām un pārtrauc lietot statīnus, jo potence viņiem ir primārāk – nesen apprecējies, jaunāka sieva... Bet tas gan jāatceras: ja tiek konstatētas izmaiņas asinsvados, statīni jādzer bez vārda runas.

– **Zinu, ka ir mehāniskie sirds vārstuļi un arī bioloģiskie – no cūciņas vai liellopa. Cilvēkus tas nebaida?**

– Ja cilvēkam ir slīkti, viņam tas ir gluži vienalga. Ir cilvēki, kas baidās no operācijas kā tādas. Vienmēr atceros tēva teikto: nekad nevajag cilvēku pierunāt. Jāizskaidro, ka ceļš iet vienā virzienā. Jo tālākā stadijā ir sirds mazspēja, jo operācijas risks lielāks. Jo ilgāk cilvēks baidās, jo vairāk pieaug risks. ļoti neparasta ir pacientu grupa, kam sirdskaiti atklāj nejauši: viņiem nav nekādu sūdzību, bet ir skaidrs, ka tās sāksies. Ir rūpīgi jāizskaidro, kāpēc jādara tas, kas jādara. Kīrurgam šāda operācija ir milzīga atbildība: cilvēkam no slimnīcas jāiziet nevainojamā stāvoklī. Diemžēl dzīvē ne vienmēr tā notiek: arī šajās operācijās var rasties sarežģījumi. Ir ārkārtīgi smagi, ja notiek kaut kas, kam nevajadzēja notikt.

– **Jūs pats sevi bargi sodāt?**

– Ar pletni sevi nesitu, lai gan varbūt tas būtu pat vieglāk izturams. Bet emocionāli... Nāk jauni pacienti, kuriem izdodas palīdzēt, bet ir lietas, kas neaizmirstas visu mūžu.

vienmēr ir interesējis. Tomēr apvienot mājas, trīs bērnus, darbu, studijas un rezidenta darbu slimnīcā nav viegli. Studijas gan ilgst tikai vienu gadu, un puse no šī laika jau ir pagājusi, bet redzu, cik grūti ir Agnesei, un domāju: vai vispār to vajag? Sievietei ģimenei jābūt pirmajā vietā.

– **Kas jums pašam ir pirmajā vietā?**

– Agnese droši vien domā, ka darbs, bet es teikšu, ka nē. Varu to pamatot, atskatoties sava tēva dzīvē. Viņam arī bija ļoti daudz darba, bet ģimene bija vienlīdz svarīga: es to jutu un redzēju. Man ir tieši tāpat. Tas, ka neko nesaku, nenozīmē, ka neko neredzu, nejūtu un nedomāju.

– **Jūsu automašīnai ir numurzīme JV1. Tā ir sagadīšanās vai tomēr apzināta saistība ar jūsu iniciāliem?**

– Tas ir sens stāsts. Izoperēju pacientu, viņš atnāca pēc pugsada un teica: dakter, man jums ir pārsteigums – iespēja uzlikt automašīnai numurzīmi JV1. Sākumā atteicos: tas tomēr tik zīmīgi, labāk lai mani neatpazīst. Bet pacients teica: nesteidzieties, padomājiet. Tā arī piekritu. Reiz braucām slēpot, un Čehijas robežsargi prasīja, kāpēc man ir pirmsais numurs. Atbildēju, ka mums daudziem tādi ir. Vislielākais gandarijums man ir par to, ka šim pacientam joprojām klājas labi, nesen viņš pie manis uz operāciju atsūtīja kādu savu pažiņu.

– **Vai ir kāds ierobežojums, ar ko jums ir grūti sadzīvot?**

– Man vajag jaunu segu! Suns saplēsa segu, un internetā pirkst negribu, jo man vajag to aptauštīt, lai saprastu – der vai ne. ♥